

Joanna Nawacka

Olsztyn

Z obserwacji nad przekładem środowiskowym w kontekście komunikacji językowej

Słowa kluczowe: socjolekt, żargon młodzieżowy, żargonizmy, przekład środowiskowy

Zagadnienie żargonu młodzieżowego interesuje nie tylko wielu badaczy języka, ale także użytkowników języka, każdy był młody i posługiwał się tym swoistym kodem językowym. Język nieustannie podlega zmianom, ewoluuje, słowa pojawiają się, zmieniają znaczenie i znikają, co znajduje swoje odzwierciedlenie także w obrębie żargonu młodzieżowego.

Językowy kod młodzieży zwany subjęzykiem, slangiem, żargonem, socjolektyczną odmianą języka narodowego powstaje przede wszystkim w celu podkreślenia odrębności własnego środowiska, grupy społecznej oraz jej interesów. Wśród wielu nazw, odnoszących się do tego języka specjalistycznego, termin żargon jest dominujący. Encyklopedia PWN definiuje pojęcie żargonu następująco: „Język określonej grupy społecznej (nie terytorialnej), np. uczniów, studentów, żołnierzy, różniący się od języka ogólnonarodowego głównie pod względem leksykalnym a nie gramatycznym, jak gwary czy dialekty ludzi; odrębność leksykalna żargonu może być niewielka albo tak znaczna, że przestaje być on zrozumiały dla osób nie wtajemniczonych; termin żargon ma w języku polskim mniej lub więcej ujemne zabarwienie (np. żargon złodziejski)” [Encyklopedia PWN 2004, tom VIII, 325]. Przytoczona definicja żargonu podkreśla przede wszystkim odrębność leksykalną tego kodu językowego. „Nie mniej niż jedna trzecia żargonizmów pojawia się jako pochodne znaczenia słów, których podstawowe znaczenia są literackimi” [Ермакова, Земская, Розина 1999, 12]. Mimo literackiego podstawowego znaczenia żargonizmów, nie są one zrozumiałe dla wszystkich. Polski

językoznawca Stanisław Grabias podkreśla znaczenie żargonu młodzieżowego jako lustra zachodzących zmian społecznych. „Żargon młodzieżowy to nowy kod językowy najpełniej i najdokładniej odzwierciedlający zmiany społeczno-kulturowe zachodzące we współczesnym świecie, to nie pasożyt, śmietnik językowy, tylko nowoczesne laboratorium, w którym z ogromną szybkością zachodzą nie ograniczone normami językowymi nowe procesy, zmiany. Żargon młodzieżowy jest przejawem nowej interpretacji kultury; niczym nie skrupowane młode pokolenie tworzy nowy język, normę, kulturę” [Grabias 1994, 5–10]. Takie cechy jak odmienność, oryginalność, wielobarwność, niejednorodność tworzą obraz żargonu młodzieżowego, tj. kodu językowego, postrzeganego jako system rozumienia otaczającego świata i mówienia, który formuje i umacnia grupę społeczną.

Jako materiał badawczy posłużyły żargonizmy wyekscerpowane z poniższych słowników żargonowych: *Большой словарь русского жаргона* W.M. Mokijenki i T.G. Nikitiny [Мокиенко, Никитина 2000], *Словарь московского аргю (материалы 1980–1990-х гг.)* W.S. Jelistratowa [Елистратов 1994], *Словарь русского аргю (материалы 1980–1990-х гг.)* W.S. Jelistratowa [Елистратов 2000], *Словарь русского сленга* I. Juganowa i F. Juganowej [Юганов, Юганова 1997], *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга* T.G. Nikitiny [Никитина 1998], *Молодёжный сленг. Толковый словарь* T.G. Nikitiny [Никитина 2003], *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона* O.P. Jermakowej, J.A. Ziemskiej i R.I. Roziny [Ермакова, Земская, Розина 1999]. Wszystkie wyekscerpowane nominacje żargonowe były oznaczone kwalifikatorami wskazującymi na ich przynależność do żargonu młodzieżowego (*мол.* – młodzieżowy, *учен.* – uczniowski, *студ.* – studencki, *шк.* – szkolny).

Współczesny język rosyjski podlega wielu silnym wpływom zarówno wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Użytkownicy języka, będący jednocześnie jego twórcami, mają do czynienia ze zjawiskami, procesami, okolicznościami, które oddziałują na ich sposób życia, a w kolejności na język, którym się posługują. „Na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat w języku Rosjan, i to nie tylko w języku młodego pokolenia, znacząco wzrosło użycie lekсыki, która zajmuje niższe miejsce z moralno-społecznościowokulturalnego punktu widzenia niż język literacki, i którą wielu nazywa żargonem” [Kalita 2011, 35].

Wymienione wyżej słowniki żargonowe, będące źródłem materiału badawczego, zawierają zapis rosyjskiego żargonu końca XX wieku. W latach 90-ych XX wieku rosyjski żargon młodzieżowy zaczął rozwijać się błyskawicznie. Młodzież wyrażała swoją opinię na różne tematy życia przelamując

istniejące tabu. Młody wiek twórców żargonu powiązany z odwagą, braurą, a także nieumiejętnością przewidywania konsekwencji swojego postępowania, sprzyjał przełamaniu tabu i wyrażaniu tego, co do tej pory wydawało się niewyraźne. Młodzież to grupa społeczna ze swej istoty buntująca się przeciwko każdemu zasadom, regułom i normom, przeciwko wszelkim ograniczeniom, także językowym. Młody człowiek dopiero zaczyna poznawać świat i zaledwie próbuje stworzyć swój światopogląd, wzorując się na innych grupach społecznych, czasami bezkrytycznie przejmując ich przekonania, schematy myślenia i kojarzenia, sposoby tworzenia rzeczywistości. „W latach 90. nagłe zmiany w językowych zachowaniach młodego pokolenia Rosjan były spowodowane gwałtownymi przemianami społecznymi, takimi jak: przejście na system wolnego rynku, kopiowanie zachodniego trybu życia, bezkompromisowa, często bandycka, walka o władzę i co za tym idzie wysoki poziom przestępczości w kraju. Językowe dziedzictwo oraz językowe innowacje w żargonowej leksyce jako cecha socjalnego, ekonomicznego, kulturowego przewrotu mającego miejsce 20 lat temu, radykalnie wpłynęło i oddziałuje po dziś dzień na leksykalne źródło żargonu młodzieżowego. Dlatego żargon ten rozpatrywany jest, przede wszystkim, nie jako abstrakcyjny system, a jako socjalny instrument” [Kalita 2011, 36]. Zmiany w obrębie rosyjskiej polityki, gospodarki i kultury, a także w samym społeczeństwie następowały z coraz większą dynamiką. Młodzież, jako grupa społeczna charakteryzująca się wielobarwnością poglądów, doświadczeń, niejednorodnością poziomów posiadanej wiedzy, a także jako grupa społeczna niecałkowicie ukształtowana fizycznie, psychicznie i społecznie, przyswaja z łatwością wszystkie zaistniałe zmiany. Transformacje systemowe miały swoje odzwierciedlenie w języku młodzieży i w języku ogólnonarodowym Rosjan także.

Współczesne społeczeństwo rosyjskie charakteryzuje się dużą aktywnością młodych ludzi w życiu społecznym, politycznym i kulturowym, za tym następuje zwiększenie socjalnego znaczenia młodzieży i języka, jakim się posługuje. Żargon młodzieżowy aktywnie uczestniczy w procesie zacierania granic między dawniej oddzielnymi a dzisiaj często wzajemnie na siebie oddziałującymi warstwami socjalnymi. Dzisiaj można zaobserwować proces adaptacji poszczególnych nominacji żargonowych w różnych grupach społecznych. Nominacje, przynależne do żargonu młodzieżowego, używane są nie tylko przez młodych członków społeczeństwa, ale także przez reprezentantów starszego od nich pokolenia, nie tylko przez ludzi z kryminalną przeszłością, ale i kulturalnych, nie tylko przez niewykształconych, ale i częstokroć przez osoby inteligentne [Химик 2000, 87]. „Z czasem w związku ze zmianą obrazu życia, środowiska, położenia socjalnego (po-

jawia się praca, nowe obowiązki takie jak: dom, rodzina, dzieci) ze słownika przeciętnego człowieka stopniowo ubywa leksyka używana w młodości” [Kalita 2011, 38].

Żargon młodzieżowy odzwierciedla przede wszystkim najważniejsze dla tego wieku zainteresowania, związane z dorastaniem i dojrzewaniem ciała i psychiki. „Reprezentatywną grupą leksykalną w obrębie żargonu młodzieżowego są nominacje określające miłość, erotykę i seks. W odróżnieniu od nominacji dotyczących przemocy, używek, muzyki, ubiorów, nauki, studiowania, pracy nazwy skupione wokół pola znaczeniowego miłości, erotyki i seksu charakterystyczne są dla wszystkich grup składających się na środowisko młodzieżowe. Zjawiska występujące w zbiorze badanych nominacji są tym samym tożsame dla mechanizmów językowych występujących w socjolekcie jako całości. Pole znaczeniowe miłości, erotyki i seksu obejmuje swym dość szerokim zakresem takie nazwy jak: – nazwy osób, zarówno kobiet, jak i mężczyzn potencjalnie lub już będących w stosunku miłosnym; – nazwy części ciała, mających odniesienie do aktu miłosnego, np. męski organ płciowy, żeński organ płciowy, piersi; – nazwy przedmiotów (rzeczy), tj. prezerwatywa; – nazwy czynności, procesów, stanów i zachowań, związanych z miłością, erotyką i seksem; – nazwy cech, mających odniesienie do konceptów miłości, erotyki i seksu; – nazwy emocji bezpośrednio związanych z miłością, erotyką i seksem” [Nawacka 2012, 170].

Żargon młodzieżowy w swym ogólnym odbiorze bywa pojmowany jako słownictwo nieprzyzwoite, nieobyczajne, wulgarne, niecenzuralne, obsceniczne, a nawet ryszotkowe. Przedmiotem analizy w niniejszym artykule są wyłącznie nominacje uważane przez twórców żargonu (młodzież) jako nieobsceniczne, aczkolwiek są to nominacje nacechowane emocjonalnie, o dużej ekspresywności. W języku ogólnonarodowym część analizowanych nominacji żargonowych, w szczególności dotyczących erotyki i seksu, nierzadko jest odbierana jako nominacje kolokwialne, a nawet obsceniczne. Jednakże żargon młodzieżowy jest integralną częścią języka ogólnonarodowego. Mechanizmy tworzenia i wzbogacania słownictwa w obrębie socjolektu są takie same jak mechanizmy zachodzące w języku normatywnym. Cechą wyróżniającą język środowiskowy jest przede wszystkim ilość tworzonego słownictwa. Wielość i różnorodność nominacji jest rozwiązaniem potrzeby kodowania informacji w obrębie jednej grupy społecznej (młodzieży), a zabarwienie ekspresywne i emocjonalne żargonizmów to językowy sposób przekazywania informacji o stosunku członków grupy do rzeczywistości.

Tłumaczenie żargonu młodzieżowego stanowi wyzwanie dla teoretyków przekładu, jak również i dla praktykujących tłumaczy. Zarówno znaczna ilość żargonizmów, a także ich różnorodność oraz zabarwienie ekspresywne

i emocjonalne stanowią trudność w procesie tłumaczenia. Nominacje żargonowe, ze względu na swoją ekspresywność, używane są w języku, którym Rosjanie posługują się na co dzień. Sytuacje, w których może zaistnieć potrzeba przekładu żargonu młodzieżowego lub poszczególnych nominacji z żargonu młodzieżowego, to komunikacja interpersonalna związana z tłumaczeniem ustnym.

Wielość sytuacji, w których zachodzi potrzeba uczestniczenia tłumacza środowiskowego obrazuje klasyfikacja przekładu środowiskowego według Birgit Apfelbaum [Tryuk 2006, 25]. Apfelbaum pojmuje tłumaczenie środowiskowe jako interakcję werbalną z udziałem tłumacza w czterech podstawowych dziedzinach życia: medycyna, prawo, sprawy codzienne, gospodarka (wraz z polityką). Sytuacje komunikacyjne związane z medycyną to różnego rodzaju rozmowy potencjalnego pacjenta z personelem medycznym w ośrodku zdrowia, przychodni, szpitalu, gabinecie lekarskim czy podczas sesji psychoterapeutycznej. Najbardziej znana odmiana tłumaczenia środowiskowego to sytuacje komunikacyjne związane z dziedziną prawa, na przykład podczas przesłuchań w sądzie, policji, więzieniu, ośrodku dla uchodźców czy w biurze pomocy społecznej. Natomiast werbalne zdarzenia komunikacyjne z udziałem tłumacza w obrębie gospodarki i polityki to różne negocjacje, mediacje, transakcje kupna/sprzedaży, wywiady, dyskusje. Nawet sytuacje życia codziennego w szkole, na zajęciach sportowych, podczas imprez kulturalnych, rozrywkowych czy turystycznych mogą wymagać udziału tłumacza, gdy jedna ze stron nie posługuje się językiem w sposób dostateczny w celu uzyskania porozumienia lub informacji. Wielość sytuacji komunikacyjnych z udziałem tłumacza podkreśla wagę przekładu środowiskowego.

Tłumaczenie ustne środowiskowe „jest to tłumaczenie bilateralne, zdanie po zdaniu, bez notatek, np. na zebraniach w sytuacji wielojęzyczności, w negocjacjach, gdy tłumacz nie tylko przekazuje treść wypowiedzi, ale także może w tę wypowiedź interweniować (wypowiadać własne zdanie, czy stosować modyfikację, np. skróty, lub zmianę rejestru)” [Mała encyklopedia przekładoznawstwa 2000, 261]. Przytoczona definicja nie wyczerpuje wszystkich uwarunkowań tłumaczenia ustnego środowiskowego, nie precyzuje modyfikacji dopuszczalnych w trakcie takiego tłumaczenia ani tego kto może takie tłumaczenie wykonywać. Małgorzata Tryuk dodaje, iż przekład środowiskowy jest niejednokrotnie wykonywany przez „tzw. tłumaczy naturalnych, tj. przez takie osoby, które znają dany język obcy (np. żyją w kraju, w którym jest on językiem oficjalnym), lecz nie posiadają odpowiedniego wykształcenia lingwistycznego ani tym bardziej translatorskiego” [Tryuk 2006, 9].

Jednak przekład środowiskowy to przede wszystkim każdy typ tłumaczenia ustnego, który umożliwia komunikację „między osobami niemówiącymi w języku oficjalnym danego kraju a przedstawicielami instytucji publicznych świadczących różnego typu usługi w celu zapewnienia pełnego i sprawiedliwego dostępu do tych usług (prawnych, edukacyjnych, medycznych, socjalnych i innych)” [Tryuk 2006, 20]. Tak więc rola tłumacza środowiskowego polega nie tylko na umożliwianiu porozumienia między odmiennymi językami i kulturami, ale także sprowadza się do budowania lub przywracania stosunków opartych na równości między uczestnikami komunikacji. Tłumacz środowiskowy jest pośrednikiem między partnerami rozmowy, którzy zajmują odmienną pozycję w sytuacji komunikacyjnej. Ich odmienność wynika nie tylko z odmienności języka i kultury, ale także z odmienności posiadanej wiedzy, wykształcenia, praw, obowiązków, zajmowanego statusu społecznego i zawodowego. Tłumacz środowiskowy powinien być bezstronnym pośrednikiem, aczkolwiek bywa, że jego zadanie jest utożsamiane przez jedną ze stron z zadaniem adwokata, doradcy, rzecznika, asystenta, organizatora rozmowy. W takiej sytuacji nasuwa się pytanie czy tłumacz ustny jest aktywnym uczestnikiem aktu komunikacji, czy i w jakim stopniu może ingerować w akt komunikacji. Aktywny udział tłumacza w zdarzeniu komunikacyjnym poprzez wyrażenie prośby o wyjaśnienie, powtórzenie, przeformułowanie wypowiedzi czy też streszczenie wypowiedzi, dopowiedzenie, uogólnienie, może przynieść wymierne skutki dla obu stron komunikacji. Tłumacz środowiskowy musi się wykazać nie tylko znajomością języków i kultur, ale także bezstronnością, neutralnością i odpornością na stres oraz umiejętnością rozwiązywania konfliktów, sporów, co niekiedy okazuje się trudne ze względu na sprzeczność interesów uczestników komunikacji. Podsumowując „to tłumacz sam decyduje o roli, jaką ma pełnić w komunikacji, umiejętnie dopasowując swoje tłumaczenie do kontekstu, do statusu uczestników spotkania, różnic językowych i kulturowych” [Tryuk 2006, 14].

Przekład ustny środowiskowy wymaga ogromnego skupienia z uwagi na sposób odbierania i zapamiętywania tekstu w języku wyjściowym. Tłumacz odbiera tekst drogą słuchową i natychmiast dokonuje przekładu, nierzadko w obu kierunkach. Poza językiem tłumacz powinien podczas dokonywania przekładu uwzględniać elementy parawerbalne, tj. głośność, rytm i tempo wypowiedzi, oraz elementy pozawerbalne: wygląd fizyczny, mowę ciała (ruch i postawę), gesty, wyraz twarzy, obecność kontaktu wzrokowego, a także dotyku, okoliczności sytuacji komunikacyjnej: czas, środowisko fizyczne, przestrzeń. „Najważniejsze cechy wyróżniające przekład ustny (...) to temporalność (doraźność), ścisły związek z czasem i miejscem (konsytu-

acją, zwaną czasem szerzej kontekstem), bezpośredni kontakt uczestników aktu tłumaczenia (nieraz ograniczony). Ważnym czynnikiem jest cielesna współobecność mówcy, tłumacza i słuchacza” [Kiełbawska 2012, 39].

Skuteczny przekład to efektywna komunikacja, na którą wpływają konkretne umiejętności tłumacza takie, jak umiejętność słuchania, posługiwania się informacją zwrotną, zadawania pytań, udzielania odpowiedzi oraz świadomością istnienia różnych stylów wypowiedzi [Baney 2009, 11], składające się na ogólną kompetencję tłumaczeniową.

Kompetencja tłumaczeniowa „jest to zespół predyspozycji, cech, umiejętności oraz ogromna porcja wiedzy o świecie w ogóle, a o kulturach związanych z danymi językami w szczególności. Elementami kompetencji tłumaczeniowej (...) są: znajomość języka wyjściowego i docelowego; umiejętność dopasowywania do siebie różnych struktur na podstawie ich względnego podobieństwa; znajomość kultury krajów, w których mówi się językiem wyjściowym i docelowym; wiedza ogólna i specjalistyczna; sprawności komunikacyjne; wnikliwość w *dążeniu do sensu*; znajomość teorii tłumaczenia; predyspozycje i cechy charakteru” [Hejwowski 2006, 153–154].

Tłumacz środowiskowy powinien posiadać nie tylko kompetencję językową, kulturową i pragmatyczną, ale także kompetencję kognitywną, czyli umiejętność i zdolność słuchania, rozumienia, transkodowania, wyrażania znaczenia, przewidywania, odróżniania informacji głównej od pobocznej, szybkiej orientacji; kompetencję psychologiczną, rozumianą jako zdolność koncentracji, pracy w stresie, dobrą pamięć, podzielność uwagi, zdolność szybkiej asocjacji znaczeń i słów, zdolność naśladowania, zdolność szybkiej interakcji; oraz kompetencję socjologiczną, to znaczy umiejętność oceny sytuacji.

Z jakimi językowymi trudnościami podczas tłumaczenia ustnego środowiskowego może zmierzyć się tłumacz ilustrują przykłady nominacji z rosyjskiego młodzieżowego żargonu, skupione wokół leksykalnego pola odnoszącego się do miłości, erotyki i seksu. Przytoczone poniżej przykłady to nominacje występujące w rosyjskim języku ogólnonarodowym, których podstawowe znaczenie, literackie, jest znane i rozumiane przez całe społeczeństwo, bez względu na przynależność do grupy wiekowej, środowiskowej czy też zawodowej. Dopiero w żargonie młodzieżowym tym istniejącym nominacjom przypisano nowe znaczenie, które jest rozumiane przede wszystkim przez członków tej grupy społecznej.

Żargon młodzieżowy zawiera następujące określenia słowa dziewczyna: *ворона* (wrona), *ежиха* (samiczka jeża), *кобыла* (kobyła), *корова* (krowa), *кукушка* (kukułka), *курица* (kura), *лосиха* (łośnica), *муха* (mucha), *овца* (owca), *пчела* (pszczoła), *антилопа* (antylopa), *жаба* (ropucha), *кроко-*

дил (krokodyl), *рыба* (ryba), *щука* (szczupak); *капуста* (kapusta), *колбаса* (kielbasa), *морковка* (marchewka); *бройлер* (brojler); *балалайка* (balałajka); *вешалка* (wieszak), *метла* (miotła), *тряпочка* (szmatka); *запчасть* (część zapasowa); *Танька* (nazwa własna dziewczyny). Wszystkie wymienione żargonizmy w swym podstawowym znaczeniu są odnotowane w słownikach tłumaczeniowych. Użycie nazw zwierząt, produktów spożywczych, przedmiotów użytkowych czy konkretnego imienia kobiety w odniesieniu do ogólnej nazwy dziewczyny nie jest powszechnie zrozumiałe i przyjęte. Tłumacz, napotykając żargonizm w wypowiedzi, ma problem z poprawnym odbiorem nadanego komunikatu, a w konsekwencji z przekazaniem odpowiedniej treści właściwemu odbiorcy.

Na określenie mężczyzny w żargonie młodzieżowym użyto nazw przedmiotów życia codziennego: *пиджак* (marynarka), *носок* (skarpetka), *чемодан* (walizka); nazw zjawisk przyrody: *сосулька* (sopel), *солнышко* (słoneczko); nazw zwierząt: *волк* (wilk), *кот* (kot), *осёл* (osioł), *слон* (słoń), *олень* (jeleń); a także nazw postaci realnych i fikcyjnych: *чёрт* (diabeł), *ангел* (anioł), *девочка* (dziewczynka), *пионер* (pionier). Natomiast o mężu młodzież mówi przy pomocy pojęć męskich zawodów: *антиквар* (antykwarisz), *наездник* (jeździec), *хозяин* (gospodarz), *пекарь* (piekarz). W odniesieniu do homoseksualisty młodzież używa nazw kobiet: *бабушка* (babcia), *доченька* (córeczka), *мамочка* (mamusia), *мать* (matka), *тётка* (ciotka), *старуха* (starucha); a także określeń przedmiotów: *колокольчик* (dzwonek), *пряник* (piernik).

Części ciała odnoszące się do miłości, erotyki i seksu w żargonie młodzieżowym także otrzymały swoje określenia. Męski organ płciowy to: *Василий Алибабаевич*, *Демис Русос*, *Карл Маркс*, *Луис Альбертович*, *Фома Гардеев*, *Христофор Колумб*, *Штирлиц*, *Элтон Джон*, *Ясир Арафат*, czyli imiona i nazwiska sławnych mężczyzn, postaci autentycznych lub fikcyjnych. W stosunku do męskiego organu płciowego zostały także użyte określenia, w których znaczeniu zawiera się podobieństwo kształtu: *Биз Бен*, *эйфелева башня* (budowla); *акведук* (akwedukt), *анаконда* (anakonda), *антенна* (antena), *баклажан* (bakłażan), *колбаса* (kielbasa), *огурец* (ogórek), *шишка* (szyszka), *червяк* (robak); *красный богатырь* (czerwony bohater), *красный карандаш* (czerwony ołówek), *красный партизан* (czerwony partyzant); ale także takie nominacje, które nie przypominają męskiego organu płciowego: *чучело* (straszydło); *алкоголик* (alkoholik), *алхимик* (alchemik), *атташе* (attache), *арав* (Murzyn), *шаман* (szaman); *аппарат* (aparat), *аргумент* (argument). Odmiennym określeniem jest powiedzenie *десять раз вокруг ноги, через жопу в сапоги и на шею бантом*, które oznacza męski organ płciowy.

Kolejne części ciała dotyczące leksykalnego pola miłości, erotyki i seksu to moshna: *абрикосы* (morele), *кокосы* (kokosy), *бубенчики* (dzwoneczki), *гланды* (migdały), *колокольчики* (dzwonki), *орехи* (orzechy), *помидоры* (pomidory), *шарики* (kulki), *яйца* (jajka), dobrane na zasadzie podobieństwa kształtu, oraz kobiece piersi: *буфера* (zderzaki), *лёжкие* (płuca), *литавры* (kotły), *уши* (uszy), *шарики* (kulki), *яблочка* (jabłuszka), których określenia odnoszą się do podobieństwa kształtu, miejsca w ludzkim ciele czy ich dwukrotności.

Nominacje nazywające czynność zakochania się w żargonie młodzieżowym to czasowniki, które nie mają semantycznego związku z określeniem zakochać się: *влопаться* (wpakować się), *дышать* (oddychać), *занасть* (wpaść), *засыхать* (wysychać), *приколоться* (przypląć się), *принасть* (przyłgnąć), *расцвети* (rozkwitnąć), *съехать* (zjechać), *упасть* (upaść).

„Neologizmy stanowią zwykle problem tłumaczeniowy, gdyż po pierwsze nie da się sprawdzić ich znaczenia w słowniku języka wyjściowego ani (...) znaleźć ich docelowego ekwiwalentu w słowniku dwujęzycznym” [Hejrowski 2006, 112]. Zastąpienie neosemantyzmu (neologizmu semantycznego) z komunikatu wyjściowego neosemantyzmem w komunikacie docelowym nie jest rozwiązaniem umożliwiającym efektywną komunikację. Neosemantyzmy są tworzone na potrzeby sytuacji i chwili w życiu codziennym. Żargon młodzieżowy nie jest językiem jednolitym, składa się z szeregu języków indywidualnych tworzonych niejednokrotnie na potrzeby danej sytuacji komunikacyjnej. Tworzony jest również przez grupy, które nierzadko mają ograniczoną ze sobą styczność, w tym przez nieformalne grupy różnego typu. Rozumienie i używanie wybranych żargonizmów ma charakter integrujący w obrębie jednej grupy. Poszczególne nominacje, w zależności od ich atrakcyjności, wykazują mniejszy lub większy zasięg terytorialny, jak również trwałość. Część zaprezentowanych żargonizmów może już nie istnieć lub funkcjonować w innym znaczeniu.

Tłumacz staje przed trudnym zadaniem, zastąpienia żargonizmu ekwiwalentem, który nie zaburzy odbioru komunikatu. Nie powinien nim być żargonizm z języka docelowego, z uwagi na poprawność i efektywność przekładu. Tłumacz może zastosować technikę ekwiwalentu funkcjonalnego, tj. „zastąpieniu nazwy (lub aluzji do) zjawiska lepiej znanego w kulturze wyjściowej nazwą (lub aluzją do) zjawiska lepiej znanego w kulturze docelowej” [Hejrowski 2006, 81], może także zastosować uznany ekwiwalent, tj. nominację występującą w języku ogólnonarodowym. Tak więc nominacje *ворона*, *ежика*, *кобыла*, *корова*, *кукушка*, *курица*, *лосиха*, *муха*, *овца*, *пчела*, *антилопа*, *жаба*, *крокодил*, *рыба*, *щука*; *капуста*, *колбаса*, *морков-*

ка; бройлер; балалайка; вешалка, метла, тряпочка; запчасть; Танька, posiadające żargonowe znaczenie „dziewczyna” zostaną przetłumaczone na to właśnie określenie. Użycie nominacji z języka ogólnonarodowego pozwoli osiągnąć nadrzędny cel tłumaczenia ustnego, jakim jest efektywna komunikacja.

Efektywnej komunikacji sprzyjają także sprawności komunikacyjne tłumacza, interpretacyjne i perswazyjne. Działania interpretacyjne tłumacza „oparte są na bardzo dobrej znajomości języka – dużym repertuarze jednostek leksykalnych, znajomości i szybkim rozpoznawaniu wielu syntagm (fraz, zdań), doskonałej (choć niekoniecznie uświadomionej) znajomości strategii i konwencji komunikacyjnych stosowanych przez użytkowników języka wyjściowego” [Hejwowski 2006, 158]. Komunikacyjne sprawności perswazyjne polegają na „umiejętności wczuwania się w sytuację (potencjalnego) odbiorcy, przewidywania jego wiedzy, oczekiwań, reakcji i odpowiedniego dostosowywania tekstu przekładu” [Hejwowski 2006, 158]. Tłumacz w większym stopniu niż przeciętny uczestnik komunikacji musi odczytywać motywacje i intencje nadawcy komunikatu, a także musi szybko i sprawnie wybierać odpowiednie sformułowania, w sytuacji braku adekwatnych słów nie może posłużyć się gestem czy mimiką.

„Żadne naturalne komunikowanie się nie jest bezkontekstowe i żadne nie ogranicza się do jednego kodu. Wszystkie kody komunikacyjne nawzajem się wspomagają i krzyżują. Najruchliwsze skrzyżowania odnajdujemy w najnaturalniejszej sytuacji: w komunikacji ustnej w dialogu” [Pisarkowa 1978, 7]. Tylko kontekst komunikacyjny, odnoszący się do omawianej sytuacji, pozwoli dobrać tłumaczowi, w sytuacji zetknięcia się z nominacją żargonową, adekwatny ekwiwalent. Kontekstowy odbiór komunikatu pozwala zrozumieć znaczenie użytego przez nadawcę żargonizmu; wyrazy, zwroty, a także zdania występujące w akcie komunikacji dopełniają znaczenie nominacji żargonowej.

Tłumacz środowiskowy, stając przed zadaniem przetłumaczenia komunikatu z elementami żargonu młodzieżowego, powinien wykazać się nie tylko kompetencją językową, kulturową i pragmatyczną, czy też kognitywną, psychologiczną i socjologiczną, ale także wysokimi sprawnościami komunikacyjnymi oraz zdolnością szybkiego odczytywania i rozumienia kontekstu komunikacyjnego.

Niniejszy artykuł nie pretenduje do miana całościowego omówienia zagadnień związanych z tłumaczeniem żargonu młodzieżowego, jest jedynie próbą zarysowania problemu, jaki napotyka tłumacz podczas przekładu środowiskowego. Wszechobecność żargonizmów może zaburzać proces skutecznej komunikacji, nadrzędnego celu każdego tłumaczenia.

Literatura

- Baney J., 2009, *Komunikacja interpersonalna*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
- Baniecka E., 2008, *Gwara młodzieżowa jako odmiana współczesnej polszczyzny – próba charakterystyki*, *Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość*, t. V, Gdańsk, s. 157–169.
- Grabias S., 1994, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
- Grabias S., 2001, *Środowiskowe i zawodowe odmiany języka – socjolekty*, [w:] *Współczesny język polski*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin, s. 235–253.
- Hejwowski K., 2006, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa.
- Kalita M., 2011, *Funkcjonowanie młodzieżowego żargonu we współczesnej ruszczyźnie*, „Rocznik Instytutu Polsko-Rosyjskiego”, Nr 1 (1), s. 35–40.
- Kielbawska A., 2012, *Funkcje komunikacji niewerbalnej w interakcji mówcy i tłumacza*, Kraków.
- Kościałkowska-Okońska E., 2008, *Kryteria jakości w ewaluacji przekładu ustnego*, [w:] *Rocznik przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, pod red. E. Kościałkowskiej-Okońskiej, L. Zielińskiego, Toruń, s. 105–116.
- Mała encyklopedia przekładoznawstwa*, 2000, pod red. U. Dąbskiej-Prokop, Częstochowa.
- Nawacka J., 2012, *Metafory w rosyjskim żargonie młodzieżowym*, [w:] *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji IV, Metafory i amalgamaty pojęciowe*, pod red. M. Cichmińskiej, I. Matusiak-Kempy; Olsztyn, s. 169–176.
- Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, 2004, Tom 1–8, Warszawa.
- Pisarkowa K., 1978, *Zdanie mówione a rola kontekstu*, [w:] *Studia nad składnią polszczyzny mówionej. Księga referatów konferencji poświęconej składni i metodologii badań języka mówionego (Lublin 6–9 X 1975)*, pod red. T. Skubalanki, Wrocław.
- Tryuk M., 2006, *Przekład ustny środowiskowy*, Warszawa.
- Tryuk M., 2012, *„Ty nie mów, ja będę tłumaczył” O etyce w tłumaczeniu ustnym*, Warszawa.
- Елистратов В.С., 1994, *Словарь московского арга (материалы 1980–1994 гг.)*, Москва.
- Елистратов В.С., 2000, *Словарь русского арга (материалы 1980–1990-х гг.)*, Москва.
- Ермакова О.П., Земская Е.А., Розина Р.И., 1999, *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*, Москва.
- Мокиенко В.М., Никитина Т.Г., 2000, *Большой словарь русского жаргона*, Санкт-Петербург.
- Никитина Т.Г., 1998, *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга*, Санкт-Петербург.

- Никитина Т.Г., 2003, *Молодёжный сленг. Толковый словарь*, Москва.
- В.В. Химик, 2000, *Поэтика низкого, или просторечие как культурный феномен*, Санкт-Петербург.
- Юганов И., Юганова Ф., 1997, *Словарь русского сленга (сленговые слова и выражения 60–90-х годов)*, Москва.

A FEW REFLECTIONS ON COMMUNITY INTERPRETING IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC COMMUNICATION

S U M M A R Y

This paper constitutes an attempt to present problems encountered by the translator when he performs community interpreting. The omnipresence of expressions from youth jargon may disturb the process of effective communication which is the main aim of every translation process.

Joanna Nawacka e-mail: joanna.nawacka@gmail.com